



Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ.

наша СЛОВА.pdf



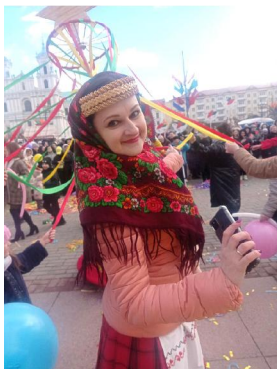
Другі год выдання

№ 10 (62) 7 сакавіка 2023 г.

Вясна ідзе, працу вядзе, а пакуль святкуем

"Казюкі - 2023" у Гародні

Народны ансамбль народнай музыкі "Гудскі гармонік" і майстры аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Лідскага раёна прынялі ўдзел у традыцыйным свяце рамеснікаў "Казюкі - 2023", якое прайшло на плошчы Савецкай ў г. Гародні.



І хай паспрабуюць нам сказаць, што мы нешта заняўдбалі. Каб якую работу, то маглі б, а свята то не - ніколі. Тым больш, што Казюкі - гэта той момант, калі просты беларускі рамеснік можа пахваліцца зробленым за зіму ды прадаць, што ўдасца, а ўсе астатнія ці купіць, ці паглядзець хоць.

Наш кар.

Са святам, дарагія беларусачкі, з 8 сакавіка



З днём 8 сакавіка

Непараўнальныя вясны сястрыцы!
О, Лады, Берагіні, Каралеўны!
Хай радасць светлая ў вачах іскрыцца,
А ў сэрцы лашчыцца вясны напеўнасць.

Няхай жыцця будзённую клопатнасць
Лагодзіць, грэючы, агонь кахання.
Віншую вас, каханых, мілых, родных
З вясны пачаткам - года ясным раннем.

Адметным гэтым днём сакавіковым
Складаюць усе рыцары-мужчыны
Свае пачуцці, вершы, кветкі, словы
Да ног Яе Вялікасці Жанчыны.

Няхай жа будзе гэтых дзён паболей
У жаночым (ён такі няпросты!) лёсе.
Патканай шчасцем, мілыя, вам долі,
І што ў задумах-марах - каб збылося.

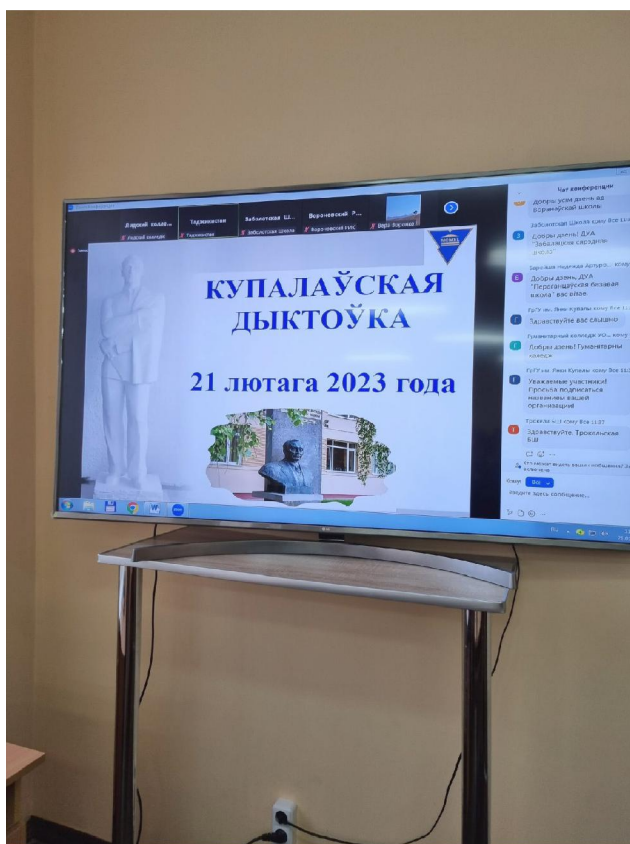
Каб цешылі матуль заўсёды дзеці
І любыя адорвалі каханнем.
Усё лепшае, што толькі ёсць на свеце,
Жадаю вам з вясновым віншаваннем!

Валянціна Гіруць-Русакевіч.

16-я Агульнанацыянальная дыктоўка ў Лідскім каледжы

У Лідскім каледжы праходзіла адразу некалькі дыктовак:

1. Купалаўская дыктоўка. З прывітальным словам да ўсіх удзельнікаў дыктоўкі выступіла рэктар ГРДУ імя Янкі Купалы Ірына Фёдараўна Кітурка. Прымалі ўдзел замежнікі з Кітая, В'етнама, Расіі і інш. краін. Ад каледжа дыктоўку пісала выпускная група 84 да (3 курс) і выкладчыкі.





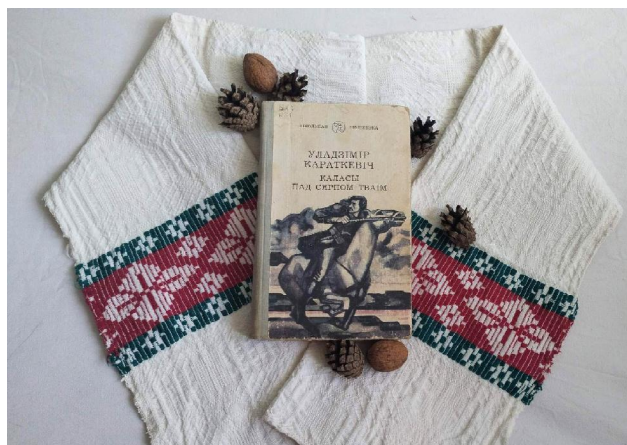
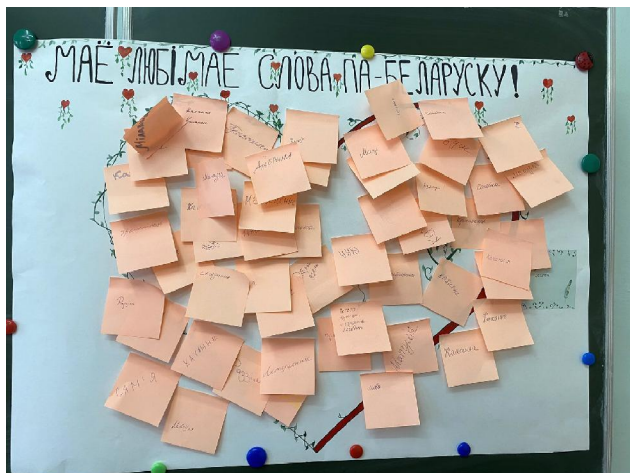
2. У каледжы выкладчыкі беларускай мовы падрыхтавалі дыктоўку пад агульнай назвай “Ліда - мой горад”. Пісалі групы 89 да, 88 да, 102 па, 334 т, 60 впа і астатнія групы 1-га курса.



З самай раніцы 21 лютага ў каледжы праходзілі розныя мерапрыемствы, прысвечаныя роднай мове:

- інтэрактыўная гульня “Воблака слоў” - самая распаўсюджанае слова на беларускай мове атрымалася “бульба”;

- чэлендж “Маё любімае слова на беларускай мове”. Актыўны ўдзел прымалі навучэнцы, выкладчыкі, работнікі каледжа.



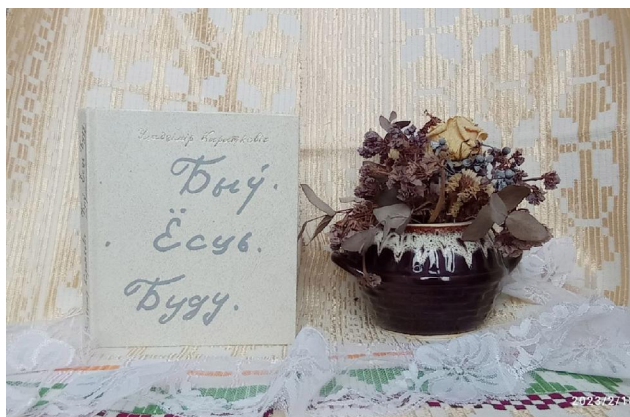
Ёсць. Буду” і “Каласы пад сярпом тваім” навучэнак А. Кавальчук і Д. Лаўскай былі адзначаны як лепшыя;

- традыцыйна ў Дзень роднай мовы выкладчыкамі каледжа сумесна з выпускнікамі праводзіцца гульня “Размаўляем па-беларуску”. У гэтым годзе гульцамі сталі навучэнцы 1-га курса - груп 44 с, 333 т, 334 т.



Сярод слоў былі: “матуля, няшчота, зорка, сонейка”. Аднак самым папулярным словам аказалася слова “каханне”. Чэлендж арганізавала група 88 да 1 курса;

- конкурс буклукаў. Актыўны ўдзел прыняла група 1-га курса 89 да. Буклукі на кнігі Ул. Караткевіча “Быў. Ёсць. Буду.”



Дзень роднай мовы прайшоў з актыўным удзелам навучэнцаў, выкладчыкаў, работнікаў каледжа і стаў запамінальным і яркім.

Наш кар.



Дзень роднай мовы ў Лідскім політэхнічным каледжы

Давайце будзем размаўляць на роднай мове, па-беларуску, з прыветнай усмешкай. Не саромейцеся недасканалай гаворкі. Беларускую мову пранеслі праз стагоддзі, захавалі для нас нашы продкі. Яна жывой крынічкай цурчыць і сёння. Мова заўсёды будзе жывой. Для гэтага трэба ўсяго толькі людское жаданне.

Мерапрыемствы, прысвечаныя Дню роднай мовы, традыцыйна прайшлі ў Лідскім політэхнічным каледжы:

1. Конкурс плакатаў "Мова наша вечна жывая, яна як раса, як сляза, як зара";

2. Напісанне дыктоўкі з мэтай папулярызацыі і падтрымкі беларускай мовы ў рамках святкавання 700-годдзя горада;



3. Дэкламацыя вершаў.



4. Літаратурная віктарына "Крочам разам па літаратурнай сцежцы".



5. Гульня "Жывое слова".

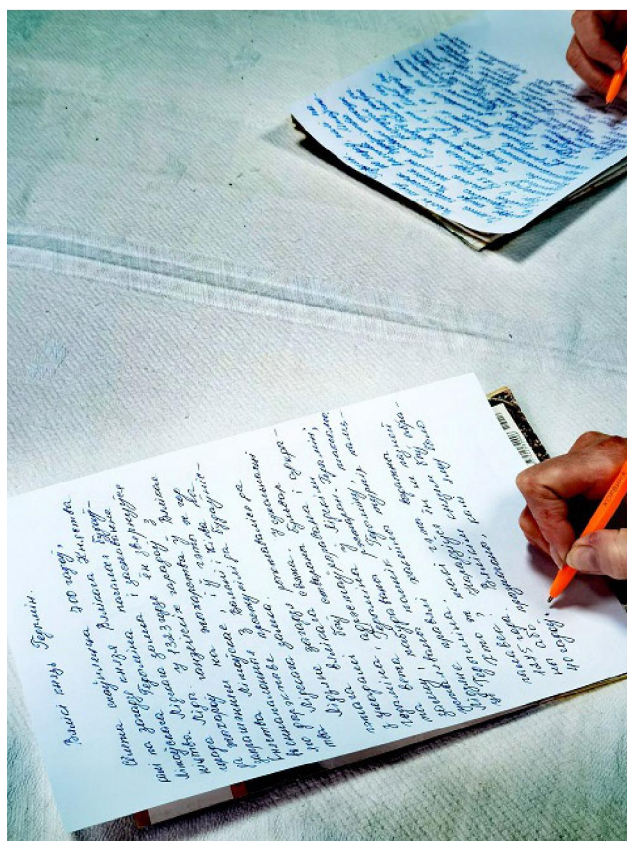




Дзень роднай мовы ў клубах Лідчыны

У 2023 годзе спаўняецца 24 гады з моманту заснавання Арганізацыі Аб'яднаных Нацый Міжнароднага дня роднай мовы. Сярод мноства моў у нас ёсць адна асаблівая - родная, беларуская мова.

З гэтай нагоды ў мэтах папулярызацыі і падтрымкі



беларускай мовы ў перыяд з 20 па 26 лютага 2023 года ва ўсіх філіялах (12 устаноў культуры) ДУ "Лідскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці" прайшлі Агульнанацыянальныя дыктоўкі, прымеркаваныя да гэтага дня ў рамках святкавання 700-годдзя горада Ліды па тэксце "Вялікі князь Гедымін!"

Наш кар.

Дзень роднай мовы ў школах, гімназіях і ліцэях Лідчыны

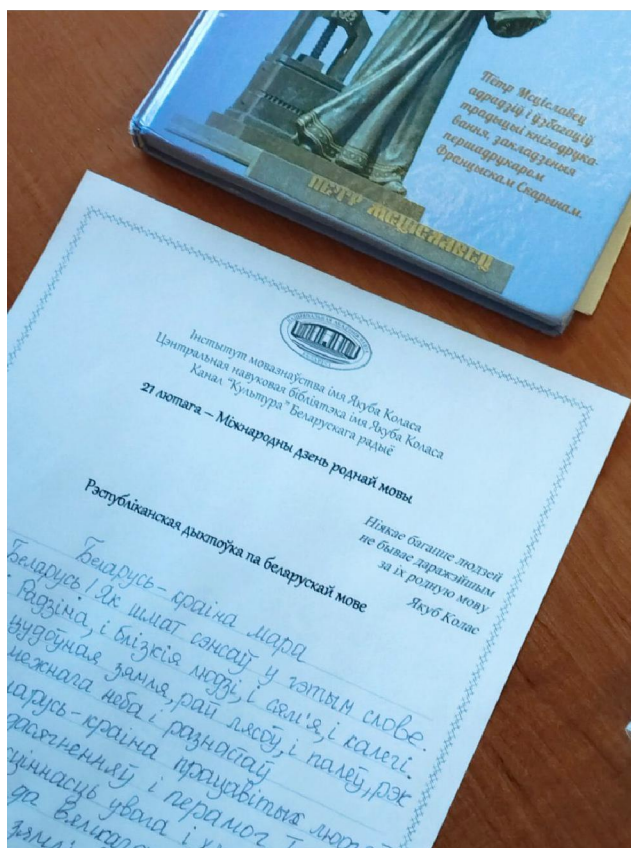
Сёлета ў рамках 16-й Агульнаадукацыйнай дыктоўкі на Лідчыне пісалі чатыры віды дыктовак: Рэспубліканскую, Абласную, Купалаўскую і Лідскую.

Рэспубліканскую дыктоўку пісалі вучні старэйшых класаў 10-й школы і два чалавекі з СШ № 2 г. Бярозаўкі.

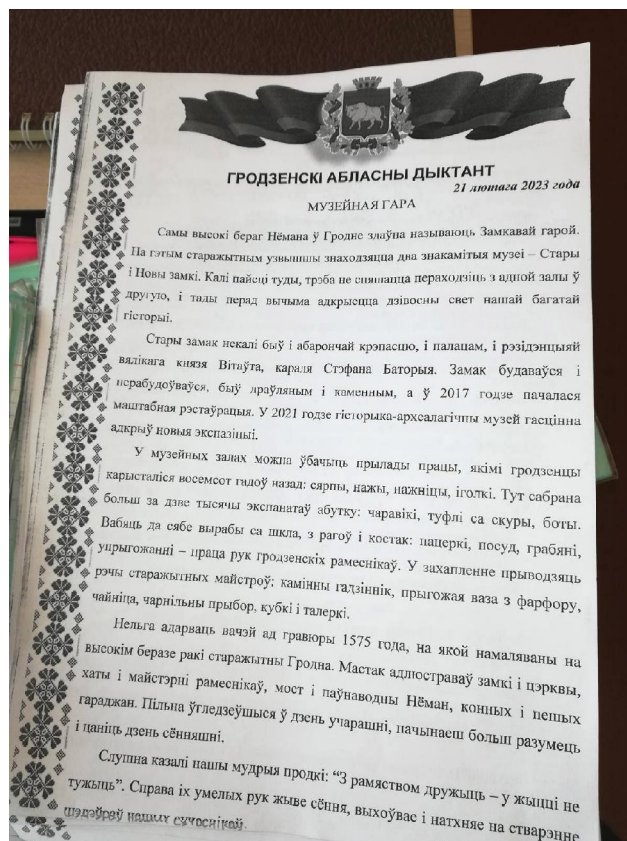


Абласную дыктоўку пісалі ўсе навучальныя ўстановы агульнай сярэдняй адукацыі Лідскага раёна.

У Абласной дыктоўцы ўзялі ўдзел 3524 чалавекі: вучні, бацькі і настаўнікі, з іх настаўнікаў - 347 чалавек і бацькоў - 128 чалавек.



Рэспубліканскую дыктоўку піша 10-я школа





Абласную дыктоўку пішуць настаўнікі СШ № 1

У рамках святкавання 700-годдзя г. Ліды, вучні школ Лідскага раёна прынялі ўдзел у напісанні традыцыйнай Лідскай дыктоўкі на беларускай мове. Дыктоўку пісалі 4343 чалавекі.



Дыктоўку пішуць вучні СШ № 1



Дыктоўку пішуць вучні СШ № 14

Купалаўскую дыктоўку пісаў Лідскі каледж.

У цэлым актыўнасць школ самая розная. Сёлета найбольшую актыўнасць і адказнасць прадэманстравала СШ № 12. Там дыктоўку пісаў 931 чалавек. СШ № 17 дала 747 удзельнікаў, СШ № 8 - 605 удзельнікаў.

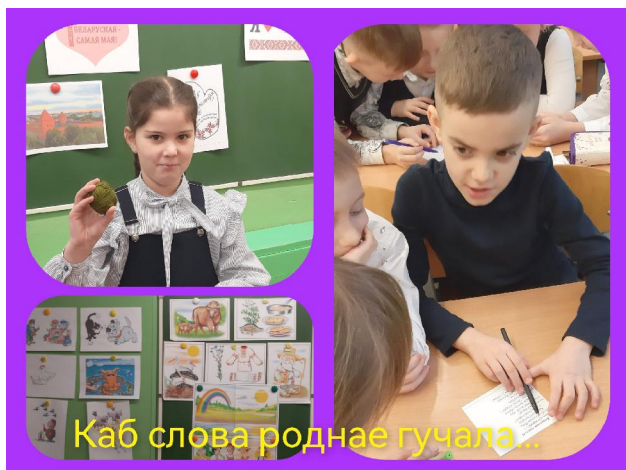
Такім чынам агульная колькасць удзельнікаў 16-й Агульнанацыянальнай дыктоўкі ў школах Лідчыны склала каля 8600 чалавек (летась было 9145 чалавек).

Акрамя дыктовак, у школах ішлі Тыдні роднай мовы, самыя розныя мерапрыемствы.

У прыватнасці ў СШ № 14 праходзілі віктарыны, спаборніцтвы, падарожжы. Вучні пачатковых класаў прынялі ўдзел у турніры "Знаўцы роднай мовы". Яны разгадвалі загадкі, метаграмы, крыжаванкі, рэбусы. Успаміналі прыказкі і прымаўкі, працавалі "Перакладчыкамі".



Турнір знаўцаў мовы



Каб слова роднае гучала...

У рамках Тыдня роднай мовы вучні СШ № 10 наведалі Лідскі гістарычна - мастацкі музей. З задавальненнем сямікласнікі ўдзельнічалі ў іншых мерапрыемстве, прысвечаным Дню роднай мовы.



Такім чынам 16-я Агульнанацыянальная дыктоўка прайшла сёлета ў лідскіх школах на годным узроўні. Лідчына яшчэ раз выказала глыбокую пашану і павагу да роднай мовы.

Яраслаў Грынкевіч.

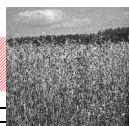
Дзень роднай мовы ў Лідскім музкаледжы



У Лідскім дзяржаўным музычным каледжы штогод прайходзяць мерапрыемствы да Міжнароднага дня роднай мовы.

Сёлета ў рамках тыдня беларускай мовы і літаратуры тут адбыліся мерапрыемствы, прысвечаныя Алесю Бачылу і Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу. Было цікава і пазнавальна.

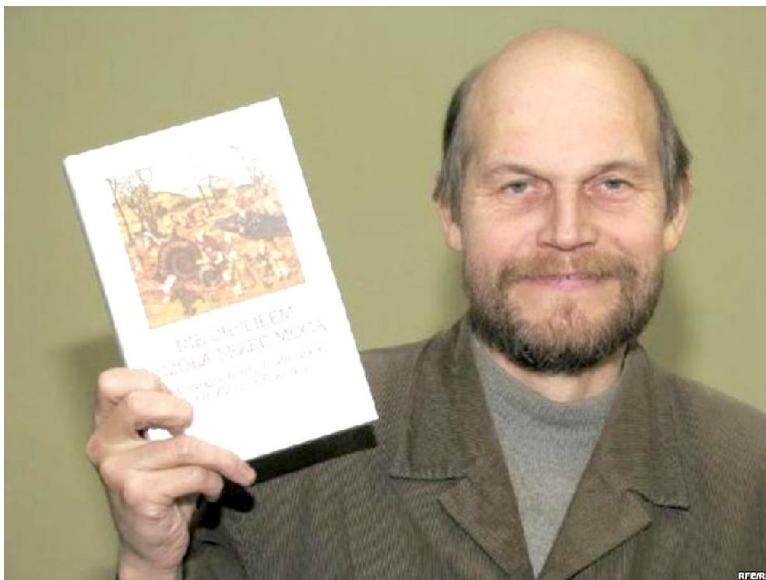
Наш кар.



Лявону Баршчэўскаму - 65

65 гадоў Лявону Баршчэўскаму. Унікальнаму беларусу, які ведае ці не ўсе мовы свету - і ці не з усіх моваў свету перакладае творы паэзіі і прозы. Гэта найперш ягонымі высілкамі (і высілкамі выдаўца Змітра Коласа) створана кніжная серыя "Паэты планеты", у якой выйшла ўжо 100 (!) кніг перакладзеных на беларускую мову сусветнай паэзіі...

Гэта ён, як дэпутат, змагаўся за незалежнасць Беларусі ў Вярхоўным Савеце, гэта ён, як палітык, ачольваў Беларускі Народны Фронт і, як літаратар, Беларускі ПЭН-цэнтр, гэта ён, як кандыдат філалагічных навук, выкладаў у Беларускім ліцэі, гэта ён уздымае сёння ўзровень беларускай перакладніцкай школы... і ўрэшце гэта ён спявае ў застоллі на заяўках сяброў хоць ангельскія, хоць нямецкія, хоць кітайскія, хоць іспанскія, хоць грузінскія, хоць маўрытанскія, хоць няведама якія песні...



Лявон Баршчэўскі нарадзіўся 4 сакавіка 1958 года ў Полацку. У 1975 годзе паступіў у Менскі педагагічны інстытут замежных моваў на спецыяльнасць "Нямецкая і ангельская мовы". Працаваў выкладчыкам нямецкай і ангельскай моваў у роднай школе № 10 Полацка, потым у Наваполацкім політэхнічным інстытуце (цяпер - Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт). У 1987 годзе скончыў аспірантуру пры Менскім педінстытуце замежных моваў, атрымаў ступень кандыдата філалагічных навук. У 1985 годзе Лявон Баршчэўскі разам з Сяргеем Шупам стварыў у Менску клуб маладых перакладчыкаў "Бабілён".

Перакладчык і ўкладальнік зборнікаў лірыкі Бертальда Брэхта, Нікалаўса Ленаў, Сапфа, Ф. Петраркі, Ф. Гельдэрліна, Я. Вырхліцкага, К. Кавафіса, Анакрэона, Ду Фу, Г. Экелёфа, Э. Кітэльсэна, Архілеха, Бабура, С. Стэйнара, Назіма Хікмета, аль-Бухтуры, М. Цвятавай, Нэлі Закс, Р. Кэмпбала, Сальваторэ Квзімада, М. К. Сарбеў-

скага, Г. Лоўсана; зборнікаў выбранай прозы Г. Бёля (дзе змешчаны м. інш. яго пераклад рамана "Більярд а палове дзясятай"), Ф. Кафкі (улучна з яго раманамі "Працэс", "Змак", "Зніклы", выбранымі апавяданнямі). Пераклаў трагедыі Эсхіла "Прыкуты Праметэй", "Персы", Сафокла "Эдып-цар", Эўрыпіда "Мядз", камедыі Арыстафана "Жабы", "Люсістрата", Менандра "Адлюднік", драму Фрыдрыха Шылера "Дон-Карлас", раманы Ёгана Вольфганга фон Гётэ "Пакуты маладога Вяртэра", Кнута Гамсуна "Голад", апавесці Г. Мастоўскай-Радзівіл "Зданы ў Малым Замку", Астрыд Ліндгрэн "Усе нашы дзеці з Булербю", Яраслава Івашкевіча "Панны з Вілька", паэмы Эдгара Алана По ("Тамерлан"), Хаіма Нахмана Бяліка ("У горадзе разні"), К. І. Галчынскага ("Баль у Саламона"), Ч. Мілаша ("Маральны трактат", "Паэтычны трактат"), трактат Імануіла Канта "Пралегамены да любой будучай мэтафізікі", п'есы Станіслава Высянскага ("Вяселле" і "Варшавянка"), Сэм'юэла Бэкета ("Ня-я"), Фрыдрыха Дуранмата ("Партрэт планеты"), Вацлава Гаўла ("Свята ў садзе"), С. Мрожака ("Танга"), кнігі нямецкіх гісторыкаў

Р. Лінднера ("Гісторыкі і ўлада") і Б. К'яры ("Штодзённасць за лініяй фронту"), паасобныя паэтычныя творы і прозу Г. Апалінэра, апавяданні К. Гамсуна, Ю. Боргана, Б. Шульца, эсэ А. Міхніка, вершы, урыўкі з паэмаў Анакрэонта, Катула, Вяргілія, Авідыя, Б. дэ Борна, П. Відаля, Дантэ Аліг'еры, П. дэ Рансара, Л. ды Камойнша, Я. Каханоўскага, Нікаля Буалё, Дж. Мілтана, Ю. Бакі,





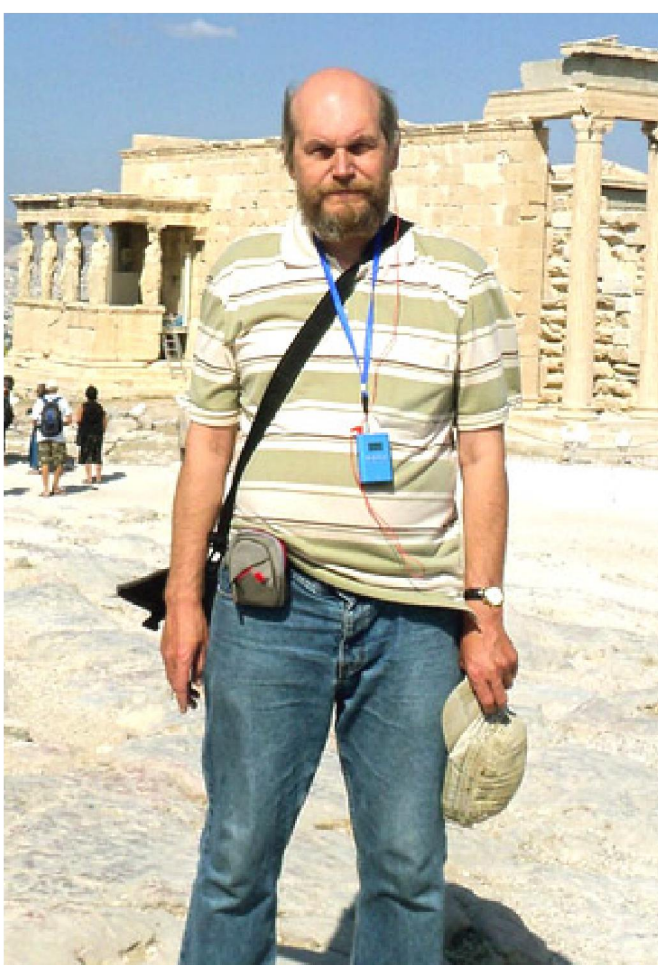
Гётэ, Адама Нарушэвіча, Ф. Князьніна, Ю. У. Нямцэвіча, Г. Гайнэ, Дж. Леопардзі, Дж. Кітса, М. Эмінеску, В. фон Хайдэнштама, С. Обстфельдара, Х. Н. Бяліка, Х. Р. Хіменаса, Г. Ахтэрберга, Я. Э. Волда, Ю. Чаховіча, Фернанду Пясоа, Нэлі Закс, Я. Бжэхвы, Г. Граса, Т. Транстрэмера, Б. Акуджавы, Т. Вянцлавы, Р. Кемпбала і інш., лібрэта оперы "Чужое каханне наступстваў не бачыць" Ф. У. Радзівіл.

Баршчэўскі - аўтар кніг папулярных нарысаў "Літаратура ад старажытнасці да пачатку эпохі рамантызму" (2003) і "Беларуская літаратура і свет" (2006; разам з П. Васючэнкам і М. Тычынам). Аўтар больш за 30 артыкулаў і навуковы кансультант 18-томнай "Беларускай энцыклапедыі" (1996-2004), а таксама шматлікіх артыкулаў па методыцы выкладання літаратуры ў сярэдняй школе і ва ўстановах новага тыпу. Вядомы таксама як публіцыст: яго шматлікія артыкулы, інтэрвію публікаваліся ў незалежнай пэрыядыцы ў Беларусі і па-за яе межамі. Суаўтар публікацыі "Справаздача аб стане незалежнай культуры ў Беларусі", прэзентаванай на сустрэчы кіраўнікоў ведамстваў культуры краінаў Еўразвязу ў Любліне (2011). У 2014 годзе ў кракаўскім архіве (адзел рукапісаў Бібліятэкі князёў Чартарыскіх) знайшоў рукапісы невядомых твораў беларускамоўнай літаратуры першай трэці XIX стагоддзя "Wiersz Ruski o Religii i Obyczajności" і "Jasno czerwony raczek po obloku skacze...".

Баршчэўскі быў рэдактарам серыі "Biblioteka białoruska", якая пачала выходзіць у 2006 годзе ва Уроцлаве ў выдавецтве Калегіума Усходняй Еўропы. Рэдактар серыі "ЕўраГраматыкі" (з 2008). Ён уклаў 27-моўны "Еўраслоўнік" (2008), "Літоўска-беларускі, беларуска-літоўскі слоўнік" (2021), "Кароткі падручны беларуска-ангельскі слоўнік" (2023), з'яўляецца адным з укладальнікаў і рэдактараў "Нямецка-беларускага слоўніка" (2006) і "Беларуска-нямецкага слоўніка" (2010). Аўтар "Кароткай граматыкі польскай мовы" (2008), "Беларуска-польскага размоўніка-даведніка" (2011); адзін з аўтараў "Кароткай граматыкі латышскай мовы" (2008), "Кароткай граматыкі нідэрландскай мовы" (2009), "Кароткай граматыкі нямецкай мовы" (2012). Укладальнік хрэстаматыяў для сярэдняй школы "Літаратура народаў свету" (т. 1 і 2, 1995) і "Літаратура народаў свету: XX стагоддзе" (1999; разам зь Е. Лявонавай).

Лявон Баршчэўскі працаваў намеснікам дырэктара Беларускага гуманітарнага ліцэя імя Якуба Коласа, які быў афіцыйна зачынены ўладамі ў 2003 годзе. Уганараваны Дыпломам Таварыства беларускай школы "Беларускі настаўнік 2009 года" і медалём да 100-годдзя Беларускай Народнай Рэспублікі (2019). Лаўрэат прэміі імя Францішка Багушэвіча Беларускага ПЭН-Цэнтра (1997).

У 1990-1995 гадах Баршчэўскі быў дэпутатам Вярхоўнага Савета XII склікання, уваходзіў у склад парламенцкай апазіцыі БНФ. Быў сябрам камісіі ў пытаннях адукацыі, культуры і захавання гістарычнай спадчыны, а



таксама сябрам камісіі ў міжнародных справах і замежнаэканамічнай дзейнасці. Быў суаўтарам канцэпцыяў прынятых у 1990-1992 гадах законаў "Аб грамадзянстве", "Аб адукацыі", "Аб рэфэрэндуме" і інш. У красавіку 1992 года на 9-й сесіі ад імя Апазіцыі БНФ прадстаўляў распрацаваны адмыслоўцамі праект закона "Аб барацьбе з карупцыяй і арганізаванай злачыннасцю", які не быў прыняты бальшынёй Савета.

З 1995 года - намеснік старшыні Беларускага народнага фронту "Адраджэньне", у 1996-1999 гг. - выконваў абавязкі старшыні партыі пасля эміграцыі Зянона Пазняка. Пасля расколу партыі ў 1999-2001 гг. быў дарадцам старшыні Партыі БНФ Вінцука Вячоркі.

На 10 з'ездзе Партыі БНФ у снежні 2007 года Лявон Баршчэўскі абраны старшынём партыі. У верасні 2009 году зышоў з пасады старшыні, на якой яго, па выніках з'езду партыі, замяніў Аляксей Янукевіч. У 2011 годзе разам з групай папечнікаў выйшаў з Партыі БНФ.

Вікіпедыя.

Лявон Баршчэўскі быў сталым і актыўным сябрам ТБМ, пастаянным сябрам Рады ТБМ. Ад імя былых сяброў ТБМ шчыра вінуем спадара Лявона з днём нараджэння і зычым плёну ў працы на карысць Беларусі.



Беларускі дырыжор Іван Касцяхін аднавіў страчаную оперу Горскага "Маргер"

Беларускі дырыжор Іван Касцяхін і дырэктар Biuro Polonijne Гжэгаж Сарачыньскі прадставілі ў Варшаве адноўленую партытуру страчанай оперы кампазітара Канстанціна Горскага "Маргер". Гэта крыху дэтэктыўная гісторыя, у якой шмат шчаслівага збегу абставінаў, адданасці сваёй працы.



Спачатку - пра асобаў гэтай гісторыі. Іван Касцяхін - былы дырыжор беларускага Нацыянальнага тэатру оперы і балета. Апошні час жыве ў Варшаве.

Гжэгаж Сарачыньскі, дырэктар Biuro Polonijne, раней доўгі час працаваў консулам у Харкаве ва Украіне. Ён шмат высілкаў прыклаў да таго, каб раскрыць асобу кампазітара Канстанціна Горскага, знайсці матэрыялы яго музычнай спадчыны.

Уласна сам Канстанцін Горскі. Чалавек, які нарадзіўся ў 1859 годзе пад Лідаю, жыў на тэрыторыі сучасных Украіны, Расіі, Польшчы, Літвы. У 1905 годзе Канстанцін Горскі напісаў оперу паводле паэмы "Маргер" Уладзіслава Сыракомлі. Прэм'ера твора адбылася ў 1927 годзе, ужо пасля смерці кампазітара, і гэта быў першы і апошні яе паказ.

У оперы прадстаўлены напайгістарычныя падзеі, якія адбываліся ў XIV стагоддзі. Паданне сведчыць, што на Замкавай гары ў мястэчку Пулен над Нёмнам (гэта ваколіцы сучаснага горада Коўні) быў замак пад камандай гедымінавага кашталяна Маргера. У 1336 г. кашталян разам з дружнай і мясцовым насельніцтвам аказаў гераічны супраціў тэўтонскаму наступу. У оперы ёсць любоўная лінія, моманты асабістага выбару і кропкі незваротнасці гэтага выбару, якая прыводзіць да таго, што абаронцы замка падчас чарговага наступу церпяць паразу, гінуць іх сем'і і ўласна кашталян Маргер. Адным словам драматычны і маштабны твор.

У другую сусветную вайну партытура для аркестра оперы "Маргер" згарэла. Цудам захаваўся толькі клавірны ноты для спеваў з фартэпіяна.

Улады і грамадскасць Ліды ўжо многія годы стуюцца ва ўсе "творчыя" дзверы, каб убачыць пастаўку "Маргера" ў Лідскім замку.

Паводле СМІ.

Памёр драматург Аляксей Дудараў



27 лютага ў Менску пайшоў з жыцця беларускі сцэнарыст і драматург, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, старшыня Беларускага саюза тэатральных дзеячаў, аўтар "Белых рос" і "Радавых" Аляксей Дудараў, паведамляе Беларускі саюз тэатральных дзеячаў.

Творцу было 72 гады. Ён нарадзіўся ў вёсцы Кляны, што пад Дуброўнам, на самым усходзе Беларусі. Паходзіў ён з адной тых рэдкіх усходнебеларускіх сем'яў, у якіх у вайну выжылі і бацька, і маці. Праз бацьку-франтавіка і аднавяскоўцаў, ён увабраў у сябе ваенную тэматыку, і вайна стала моцнай тэмай Дударава-драматурга. Аўтар п'ес "Выбар" (пастаўлена ў 1979), "Парог" (пастаўлена ў 1981), "Апошні ўзлёт" (пастаўлена ў 1982), "Вечар" (пастаўлена ў 1983), "Радавыя" (пастаўлена ў 1984), "Злом" (пастаўлена ў 1988), "Вежа" (з У. Някляевым, пастаўлена ў 1990), "Князь Вітаўт" (1994), "Чорная панна Нясвіжа" (2000) і іншых. Па яго сцэнарыях пастаўлены кароткаметражныя фільмы "Кола" (1977), "Дэбют" (1978), "Буслянё" (1980) і мастацкія - "Суседзі" (1979), "Купальская ноч" (1982), "Белыя росы" (1984), "Восеньскія сны" (1986) і іншыя.

У 1991-2002 г. займаў пасаду галоўнага рэдактара часопіса "Мастацтва". З 2003 па 2013 г. з'яўляўся мастацкім кіраўніком Драматычнага тэатра Беларускай арміі.

Паводле СМІ.



Леанід Лаўрэш

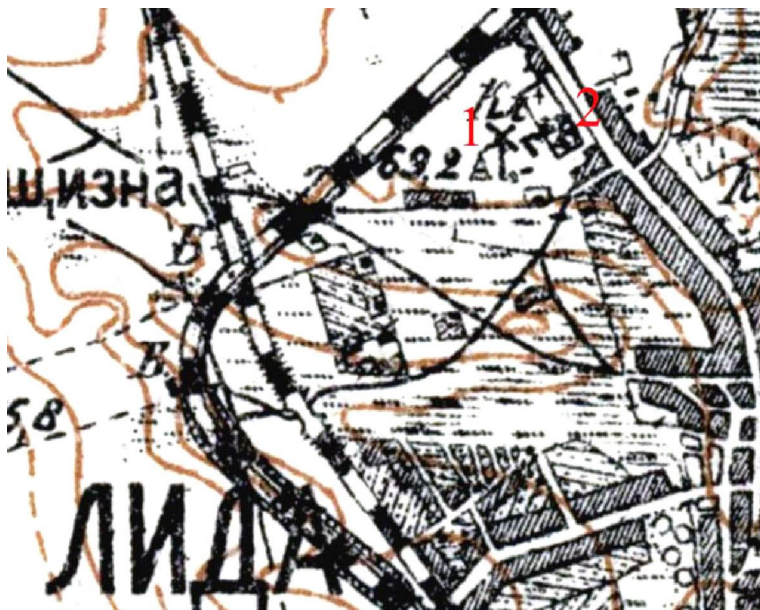
Пра лідскія ветраныя млыны

У маёй калекцыі ёсць дзве нямецкія паштоўкі часоў Першай сусветнай вайны з выявамі лідскага ветранага млына. На гэтых паштоўках млын добра бачны з двух бакоў, бачна, што ён пабудаваны з дошак і разам з ім стаіць комплекс гаспадарчых пабудоў.

Па здымках, зробленых прыкладна ў 1916 г., зразумела, што млын ужо не працаваў бо з яго лопасцяў амаль што цалкам была абадрана тканіна. Было вядома, што ў горадзе меўся ветраны млын, але дзе ён



Ветраны млын на нямецкіх паштоўках, 1916 ці 1917 гг.



Пляцоўка ветранага млына на карце 1915 г. і сучаснай гугль-карце (1 - ветрак, 2 - царква св. Гергія)

стаяў? Па паштоўках бачна, што недзе на ўскрайку тагачаснага горада, але гэтае месца заставалася таямніцай.

І вось, нядаўна, перакладаючы другую частку ўспамінаў лідскага самавука-вынаходніка XIX - пачатку XX ст. Яўстаха Шалевіча, я звярнуў увагу на наступны фрагмент яго тэксту, напісанага ў 1909 г.: "У 1863 г. пробаішчаму Ішчалне быў кс. Фалькоўскі. Ён прачытаў заклік да сялян далучацца да паўстання, за што быў расстраляны ў Лідзе. Месца пакарання выбралі недалёка ад горада, на Выгане, дзе зараз стаіць ветраны млын. Не раз, ідучы гэтым месцам, я думаў пра гэтую магiлу нашага шанюнага кс. Фалькоўскага".

Адразу заўважу наступныя моманты: магiлы расстралянага ксяндза ў той час не існавала, месца яго пахавання дакладна было знойдзена, і на ім ўстаноўлены крыж толькі праз 10 гадоў, а ўспаміны Шалевіча яшчэ раз пацвярджаюць той факт, што месца пахавання кс. Фалькоўскага стала захоўвалася ў народнай памяці. Нагадаю таксама, што да 1914 г. недзе тут, каля пахавання ксяндза, планавалася пабудаваць так званы "Касцёл на крыжы".

Раён горада з назвай Выган у той час быў значна большым за сучасны гарадскі парк: на поўдні ён уключаў у сябе тэрыторыю сучаснага стадыёна, на ўсход цягнуўся да сучаснага праспекта Перамогі, а на захадзе - да чыгункі. У XX ст. тут пачалася меліярацыя, і якраз падчас асушэння

дрыгвы, у 1933 г. на зямлі, якая належала настаўніку М. Міхальчыку, каля рэчкі Каменка, была знойдзена старая Ліда, верагодна менавіта пра гэтую Ліду і яе заснаванне ў 1180 г. у свой час пісаў Тэадор Нарбут.

Пасля інфармацыі, пададзенай Шалевічам, заставалася толькі ўдакладніць месцазнаходжанне ветрака. Ён знайшоўся на расійскай карце-аднаверстыцы 1915 г. Аб'ект, які я расшукваў, стаяў за 100 сажняў (210 м) прыкладна на захад (каля 220° па азімуту) ад царквы Св. Георгія.

Як і належыць, ветрак быў пабудаваны на самай высокай у межах горада адзнацы - 69, 2 сажняў (145 м) над узроўнем мора. Гаспадар ветрака Янкель Віленскі знайшоў найбольш выгаднае месца ў самай высокай кропцы горада.

Дадам, што каля 1914 г., акрамя ветранага млына Янкеля Віленскага, у горадзе працавалі: вадзяныя млыны Давіда Мардуховіча і Арона Фрыдмана (у Вісмантах) і паравы млын Абрама Мельніка, а бліжэйшыя ветраны млын стаяў у Тарноўскім маёнтку Маўрасаў, дзе ён захаваўся да нашага часу.

Вось такія маленькія адкрыцці з мінулага нашага горада прыносяць мне не меншае задавальненне, чым нейкія значна больш сур'ёзныя рэчы.

1. ДГАЛ. Ф. 1135. Bon. 4. Сnp. 482. Szalewicz Eustachy. Historja koscila zoludzkiego oraz wspomnienia o Zoludzkiej parafji. Slow pare o obok lezacej Iszczonskiej parafji. Slow kilka o Szczuczynie. Lida. Parafja Kolesnicka. Арк. 28 адв.

2. Гл: Лаўрэш Леанід. Касцёл на крыжы // Лідскі летанісец. 2019. №3. С. 8.

3. Гл: Лаўрэш Леанід. Шэпт пажоўклых старонак. Лідчына ў люстэрку прэсы. 1900-1939 гг. Гродна, 2017. С. 219-220.; Суднік Станіслаў. Як два разы старажытную Ліду адкрывалі // Лідскі летанісец. 2016. 2. С. 30-32.; Лаўрэш Леанід. Лідчына да XIV стагоддзя // Лідскі летанісец. 2019. №3. С. 16-34.

4. Пра Вісманты гл: Лаўрэш Леанід. Ваколіца Ліды Вісманты // Наша слова. 2019. 4 ліпеня.

Беларусы сустракаюцца з індзейцамі

*Не проста ў "лісце" з Пентагона: Дудараў, Кіслы, Сіняк,
Твардоўскі; Уладзімір Міхно сярод іншых магікан*

(Працяг, пачатак гл. у № 19, 22, 24, 27, 30-34, 36-48,
50-52 (2022); 1-9 (53-61) за 2023 г.)

Не тільки ў вашым, але і ў кожным раёне ёсць апошнія з магікан...

"...Ён, апошні з Магікан, акуратна і цягліва, як апантаны археолаг..." - пісаў "вясковы лірнік" з Лепельшчыны Уладзімір Міхно ў апавяданні "Тэлефон і паэт" (2013).

"А душы Паэтаў як не зьнікаюць, так і не вяртаюцца..."

Ніхто не званіў болей і ніхто не пераступаў парогу. Людзі, якія і раней як бы грэбавалі ведацца з Пэзтам, цяпер стараліся найхутчэй забыць пра яго. На зямлю тым часам яркай каметаю зваліўся электронны век і ўзарваў яе. Засьвяціліся экраны, дысплеі, электронныя кніжкі адна перад адной фарсілі ў сеціве, пыталіся ў чытача: "Яль на свеце всех милее?" А чытач - маўчаў. Ён быў заняты. Ён, апошні з Магікан, акуратна і цярдліва, як апантаны археолаг, корпаўся ў пакінутай, забытай Богам вясковай бібліятэчцы, высільваючыся зь месцы "культурныя наслаеньні" з Багдановіча ды Купалы...

Калі гукае мана - маўчыць праўда..."

МІХНО Уладзімір (1964-2019) - журналіст і пісьменнік, які жыў у вёсцы Чэрцы Лепельскага раёна, пракаментываў сваё апавяданне "Тамагаўка", а таксама згадаў яшчэ адно, дзе ў яго эпізадычна з'явіліся "індзейцы" (ніжэй даюцца абодва лісты ад яго - датаваны 26.02.1992 і без даты, па штэмпелі 21.04.1992 (Лепель)).

"Паважаны Алесь Сімакоў!

Атрымаў Ваш ліст, які мяне, прызнацца, крыху здзівіў. Разумею Ваша высакароднае памкненне, але не магу зразумець, якое ж дачыненне мае да Беларуска-Індзейскага таварыства маё апавяданне "Тамагаўка"? Ці то Вас увяла ў зман сама назва? То яна, скажу Вам шчыра, утворана не без дапамогі хваравітай аўтарскай фантазіі ад слова "Тамагаўк" ("Томагавк") - памятаеце, былі ў ЗША некалі такія ракеты? Так што, калі б мне прыйшоў ліст з Пентагону, я быў бы меней здзіўлены. Калі ж Вас зацікавіў выраз: "Індзейцы племені Сіліванозус" (быў такі ў маім апавяданні, якое, дарэчы, друкавалася ў "Чырвонай змене" яшчэ ў 1989 годзе), то і ён не заслугоўвае абсалютна ніякай увагі - звычайная гульня слоў. Уявіце малюнак: вясковая малеча ладзіць гульні. Сёння яны "чырвоныя", заўтра "белякі", пасля-заўтра "індзейцы", а там, глядзіш, "іншاپланецяне".

БЮЛЕТЕНЬ ІС БІТ
№2 13.І.1992

І. ІЗ.І. 1992 адпрэўлена ліст старшын Гомельскага гарадскога Савета народных дэпутатаў С.К.Галдзідзе пра неабходнасць мерапрыемства па ўшанаванню памяці Д.І.Выгодскага (1893-1943), савецкага дзіцячага пісьматвора, арганізатара навуці, літаратара-пераследванага, ураджэнца Гомеля і ахварт сталінскіх рэпрэсіі (вуліца Імя Д.І.Выгодскага, мемарыяльная дошка).

2. 6.1.92 отримавши лист від викладача БНУ П.У.Церанковича, які припадає фактичною ознакою на становлення Іміджа, у час дискусії на масової Мажародній конференції на чалавчому змаганнях. Порушення такої ж уживання терміну "делакмента" у Інтер'є, алуаді- ратим у "Піме".

3. 6.1.92 атреманн №3 сиктэ "карскага Індэяніскага альяманса
"Томатэак" (змяшчаны часткі матэрыялу А.Сімакова пад загалоўкам
"Беларуская індэяністка (Краткий обзор)" і рэклама "Видетель Бело-
руска-індэянскага таварства" IC БІТ 92.1.6

4. БІ Бібліографія: Адамчик В. Бердніські дзямкі. ДІМ, 10, 1. 92, с. 14-15; Далека У. Ал піктаграмы да гітэры Прагіст бугэз/. Нала слова, 1.1. 1992, с. 6; Сімаковіч, Пасведзікі культур Д. 1. В. 1992. 1. Тоў мейскай прадлі, 10. 1. 92; Фрэдэліч Н. 8: іт адсутнасці (Тэлеамажэ), ДІМ, 10, 1. 92, с. 10-11; Самы зымкі выкуп за выкладзкі (Крыміналі-гі-эс), (Крымінальнае біро, У біро даядурі П. Сімаковіч), Чырвоныя зымкі, 6. 1. 12, 1. 92, с. 11

ІС БІ 92.1.12

5. Бібліотека ВІТ збирає мистичні індійських і американських матеріалів у беларуській друку (у неасоціованій колекції екземплярів). Публікація вісників "Наступний газет" з публікації члена ВІТ (позначення 2-я палова смейні 1991г). IC ВІТ 92.1.12

6. Новакя пасушчэццэ Вiдiлiтэцкi БiТ: З.Бары Кавым, iмпрэсскан куклi, Брiштэуотэр (ЗНА), 1991; Калiнджар на 1992 г./Фонд iмпрэскацэ дэкафэ (Чэксiоскi), Напiсэванэ Дэкафэ; 4 вэштэгрэалiнi гiстэрэцкiх iдэалэу сiлэу; 26.12.91 Музей зэнацэ-iмпрэскацiядэкафэ Гомэлэ (дирэктар З.Палiтэ) падаравэ; БiТ экзэмпляр кiмкi "Пэчэпэ, Агэстэцiнi" (Мiмкэ, 1991). IC БiТ 92.1.12

7. Просьба до всіх членів БІТ прислати список Індивідуальних надписів, а також наведати прізвища майбутніх американських літературі і перекладних видавців.

8.10.1.92 сповулася 100 год з дня нараджэння Мелькіера Васько-
віча (Вяроўскіх) расі; намер у 1974 г.). Пункцыя ўсе выданні поль-
скага пісьменніка, перш за ўсё тры там: "Па слядах Калтуны". 16.1-
дзень нараджэння А.С.Пчалошова (1879,Масква), беларускага засяла,
які пісаў у Ліму Х.К.Марыяці. Вітрацілі і дата смерці невядомы;
неаходзіла дзюва біяграфічнага звесткі. 10 BIT 92.1.42

9. У сувязі з аб'явай про створення об'єднаного комітету Білоруського народного фронту при БІТ, який чакалося у "Звяздзе", Салет товариства уводили надзвичайне становище і пильнували бачити готування. Потім назва фронту - Білоруський народний фронт вивалення від алкаголю і титуну.

БІС БІТ виходить щотижня у Гомелі тиражом да 999 экз. Кошт - 1 р.
Падпіска на год - 52 р. Пра бясплатным азмаленні вярнуць:
246049, Гомель, а/с 114

"Бюлетень ІС БІТ" меу елементы "інфармацыйна-гумарыстычнага" выдання. У № 2 за 1992-01-13 - пра дзікунства і надзвычайнае становішча

Не ўносіць жа іх за гэта ў лётаніс гісторыі грамадзянскай вайны?

Такім чином, вельмі шкадую, што не змагу ўнесці свой уклад у пераадоленне "лельскай нецывілізаванасці" ў галіне "Беларуска-Індзейскага духу", наколькі ў гэтым пытанні я абсалютна некампетэнтны. Між тым, як мне здаецца, Вам не зашкодзіць больш прадметна паставіцца да адбору матэрыялу для слоўніка (не можа быць, каб наша літаратура зусім не падымала дадзенай тэмы, нешта абавязкова знойдзецца). Збіраць жа біяграфічны матэрыял пра ўсіх, "хто сказаў ці напісаў хоць слова пра Індзейцаў", на-мойму, не зусім апраўдана. У нас на Лельшчыне кажуць: "Пальцам у неба".

Што да маіх біяграфічных даных, дык не ведаю



нават, што Вы маеце на ўвазе. Творчай біяграфіі пакуль не маю.

Жадаю поспеху.
Уладзімір Міхно.
26.02.1992 г."

"Паважаны спадар Сімакоў!

Прачытаў Ваш новы ліст, які мне перадалі ў Мінску. Па-ранейшаму не згодны з метадамі Вашага выяўлення пісьменнікаў-"індзейністаў" у беларускай літаратуры. Тым не менш, ахвотна гатоў падзяліцца сваімі біяграфічнымі дадзенымі, калі яны Вам патрэбны.

Нарадзіўся я, Міхно Уладзімір Фёдаравіч, у 1964 годзе, у вёсцы Чэрцы, на Лепельшчыне. Па нацыянальнасці беларус. Школа. Белдзяржуніверсітэт (факультэт журналістыкі). Праца ў "раёнцы". Войска. Нарэшце, газета "Чырвоная змена", зараз працую тут аглядальнікам па пытаннях нацыянальнай мовы і літаратуры. З апавяданнямі выступаў у рэспубліканскім друку, на радыё.

Дарэчы, нядаўна пералапачваў яшчэ адно сваё апавяданне: "Развітальная гастроль", сутыкнуўся са словам "індзейцы", весела ўсміхнуўся і загадаў Вашы лісты. Глядзіш, станаўлюся "класікам" лацінаамерыканскай літаратуры.

Усяго найлепшага.

Уладзімір Міхно.

Р. С. А чаму ў такім ганаровым шэрагу я не пад нумарам "трынаццаць"? (ліст не датаваны).

Апавяданне "Тамагаўка" (Чырвоная змена. 1989. 27 верас. С. 4-5) пад новай назвай "Дарослае маленства" з'явілася ў калектыўным зборніку "Карані: аповесці, апавяданні" (1994, с. 272-279).

У публікацыях Уладзіміра слова *магікане* сустракаем неаднаразова. У дадатак да цытаванага "апаведу" з падборкі "Вясна з усмешкаю мамы" ў "Дзеяслове", пра "рэгулярнасць" беларускага не толькі літаратурнага, але і публіцыстычнага "магіканізму" сведчаць яго артыкулы ў "Чырвонай змене": "Чаму Чырванее "Чырвонка"" (1991, 4-10 лістап.), "Паўзе па Лепелю... падпіска" (1992, 5 кастр.), "Дарагое Полымя" (1995, 2 снеж.). Гл. таксама яго артыкул ""Апошнія з магікан" у лепельскай Каміншчыне" (2015) у раённай газеце "Лепельскі край".

Нашу ўвагу звярнула і аповесць "Азартныя гульні" (Мн., 1998).

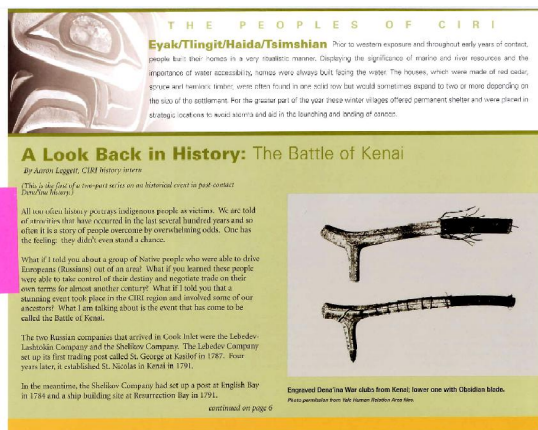
Трэба памятаць, што Уладзіміра больш няма з намі, - а Краіна Вечнага Палявання ўсе ж недасяжная для дыялогу адсюль, таму трэба цаніць лісты, якія маем ад такіх сардэчных і таленавітых людзей, ад вясковых інтэлігентаў. Сам ён ужо не паклапоціцца пра захаванне сваёй эпістальнай спадчыны - незалежна ад таго, наколькі сам цаніў яе.

У падборцы персаналій у гэтым выпуску БСІ - асобы, якія былі па-розным бакам ад "Пентагону", але ўсіх

іх яднаюць "нязлосныя" адносіны да "дзікасці" або "дзікунства" "натуральных людзей" (у адрозненне ад "дзікунства" ў значэнні еўрапейскага хамства і неадукаванасці).

ДУДАРАЎ Трафім - у сувязі са смерцю драматурга, якога таксама можна назваць магіканінам, - Аляксея Дударава (1950-2023), хочам звярнуць увагу, што за сто гадоў перад яго з'яўленнем на свет сваю працоўную вахту працягласцю каля дзесяці гадоў на Алясцы адбываў гэты яго магчымы сваяк: Трафім быў віцебскім мешчанінам, а Аляксей, па нараджэнні, дубровенскім селянінам.

"ДУДАРАЎ Трафім - віцебскі мешчанін, знаходзіўся на службе РАК у Рускай Амерыцы валавым рабочым у 1843-1853, пасля чаго выехаў у снежні 1853 у Кранітат на караблі РАК "Цэсарэвіч" (шкіпер Б. Ёр'ян)". (Грынеў А. В. Дудараў Трафім // Веснік БІТ. 2009. 27 крас. № 17.)



Супрацоўнікі РАК з розных частак Рускай Амерыкі як правіла наведвалі яе сталіцу - Сітку.

Гістарычная старонка бюлетэня CIRI. Атрымана ад гісторыка-дэнайна А. Легема. CIRI Newsletter.

2005. Apr. V. 30. № 4. Р. 4. "Aaron Leggett was elected President of Native Village of Eklutna on Saturday, January 27, 2018, by an unprecedented write-in vote with a 41% quorum".

КІСЛЫ Канстанцін - нарадзіўся, верагодна, у Ленчыцы (Лодзінскае ваяводства), але ў беларускай праваслаўнай сям'і (1898; бацька з-пад Слоніма), быў часткай нацыянальна свядомай дыяспары і ў выніку заслужана лічыцца *"беларускім музыкантам, кампазітарам, дырыжорам царкоўных і свецкіх хораў"*.

Вучыўся ў Калішы, у сувязі вайной эвакуаваўся ў Марыупаль.

Маці зарэгістравала сям'ю ў Беларускім камітэце Марыупаля. Яго музычныя здольнасці выявіў прафесар музыкі кампазітар Салаўёў. Замест аднаго мабілізаванага ў армію педагога Кастусь выкладаў спевы і кіраваў хорам у настаўніцкай семінарыі, якую скончыў у 1918 г. Далей - Турцыя, Заходняя Беларусь, у канцы наступнай вайны - Германія, пазней Бельгія, з 1956 г. - ЗША і з 1976 г. да



Serge Karnilovich
Byelorussian-American Community
Centre, P.O. Box 100
11022 Webster Road
Shirlington, VA 22088

18 кастрычніка 1992 г.
Гомель

Паванамі Сяргея Карніловіча І

Бачылі Валя Інтэр'я ў "Звядзе"; тады Вы агадалі Індзейцаў, што, як можна заўважыць, адраджае у амерыканскіх беларусаў досыць рэдка.

Задачай нашага таварыства з'яўляецца збліжэнне з карэннымі Амерыкай. Маю пераглед пытанняў, якія датычацца беларуска-індзейскіх сувязей "у Кліўлендзе і Агае". Да атрымання Вашай згоды супрацоўніцтва, прапануем толькі два:

1. Ці выдадзена ў серыі даследаванняў этнічнай спадчыны Кліўленда кніга пра Індзейскую абшчыну? Д-р Карл Бануці, верагодна, Ваш добры знаёмы і мог бы даць хуткі і дакладны адказ на гэта пытанне.

2. Героя Савецкага Саюза Васіль Марцэхаў, нарадзіўся ў Агае, сацыялі - з Бировак пад Гомелем. Дзе дакладна ён нарадзіўся і што вядома пра жыццё яго сям'і ў Амерыцы? Ці звярнулі ўвагу амерыканцы, саветодагі і "краянаўцы" Агае, на факт нараджэння будучага Героя Савецкага Саюза ў ША? Дарэчы, цікава было вывесці, колькі было ў яго такіх? Вы, напэўна, маглі б павялікаваць пра Індзейцаў, бо не маглі не сутыкнуцца з імі нават непасрэдна. Ці адчувалася Індзейская прысутнасць у Кліўлендзе? Ці цікавіліся Вы гісторыяй заколіц "Поміца", у тым ліку Індзейскай?

Ваш аповед і мог бы выкарыстаць у манаграфіі "Індзейская сюжэтка пра Беларусі: Беларускі-Індзейскія сувязі, 1492-1992", якую зааказваў і не спадзяюся ўбачыць у выглядзе кнігі, але, вядома, маю матэрыял прапанаваць часопісам. Між іншым, я праціў калісці д-ра Кіпеля пераказаць у Ваш часопіс "Поміца" матэрыял на тэму "Ф. Купер і Беларусі". Ці атрымаў?

Быў бы ўдзячны за адказ.

Найлепшы павадзіны суацэннікам на "Востраве Чарапахі" (як Індзейцы называлі амерыканскі кантынент).

Шчыра Ваш

Алесь Сімакоў,
выканаўчы сакратар
Беларуска-Індзейскага таварыства
246049, Гомель, а/с П4
Byelorussian-American Indian Society

Ліст да С. Карніловіча ў Агая. То S. Karnilovich 1992-10-18

смерці ў 1980 г. - зноў Беласток.

У Кліўлендзе быў кіраўніком музычных калектываў і драматычнага гуртка. Яго заслугі: рэарганізацыя кліўлендскага хору беларускай моладзі ў жаночы ансамбль "Васількі", стварэнне царкоўнай музыкі, у т.л. музычнага зборніка "Вялікдзень", адкрыццё ў Кліўлендзе інструментальна-музычнай студыі, выкладанне ў беларускай суботняй школе. Уваходзіў у кіраўніцтва Кліўлендскага аддзела БАЗА.

У справаздачы 1958 г. пра ўдзел беларускіх выканаўцаў песень і танцаў у міжнацыянальным фестывалі звяртае ўвагу, што беларусы не проста станцавалі, а "пракакалі" свой танец, і не зусім ясна, наколькі ўпэўнена аўтар матэрыялу адносіў беларускую харэаграфію да танцаў, якія адрозніваліся ад танцаў індзейцаў, - якое месца беларусаў паміж індзейцамі і іншымі еўрапейцамі. Як вядома, у сувязі з вясковай вечарынкай у графстве Эль-Дарада (Каліфорнія) у 1891 г. доктар Русель параўнаў "нашы" песні і танцы з амерыканскімі і індзейскімі: з аднаго боку, адзін еўраамерыканскі танец нагадваў яму "нашу" мяцеліцу, з другога, выкананне індзейцаў і амерыканцаў здалося яму больш блізкім адзін да аднаго па стылі і духу, больш суровым і "ваенізаваным", чым "наша". Ужо пасля сусветных войнаў М. Ваньковіч назіраў у Санта-Моніцы (Каліфорнія) індзейскія танцы ў выкананні школьнікаў: "Поўныя экспрэсіі танец арла і па-

ляўнічага з тамагаўкам" змяняўся нумарам, калі маленёкія дзеці, "апанутыя па-індзейску, са звяночкамі на нагах, танцуюць танец з абручамі, які нагадвае мне знойдзены пад Стоўбцамі беларускі рэлікт - танец паміж пакладзенымі накрывж палкамі". Публіцыст, верагодна, меў на ўвазе адзін з варыянтаў традыцыйнага танца "Мікіта".

Такім чынам, прыкладна ў тую ж эпоху, што і назіранні Ваньковіча ў Каліфорніі, адбываўся "дыялог" беларускага і індзейскага танцавальна-спеўнага мастацтва ў Агая (з тарашкевіцы):

"23-га лютага стараннямі Інтэрнацыянальнага інстытута і прэсы адбыўся чарговы фестываль, у якім брала ўдзел 24 нацыянальнасці. У гэтым фестывалі ўзяў удзел і наш Аддзел БАЗА. Паколькі быў абмежаваны час кожнага выступу да пяці хвілін, то хор моладзі пад кіраўніцтвам сп. К. Кіслага змог праспяваць адну песню "Халімон", а танцавальная група моладзі праскакала беларускі народны танец "Лявоніху". Хор быў у поўным складзе і пад добрым кіраўніцтвам, таму папісаўся вельмі добра. Таксама "Лявоніху" заняла першае месца ў цэлым фестывалі; аб гэтым сведчылі бурныя воплескі і шумлівае ўзварушэнне гледачоў, чаго не было пасля іншых выступаў, ды прызнанне арганізатараў фестывалю і іншых нацыянальнасцей. Беларусам паспрыяла тое, што тут выступалі пераважна аматарскія гурткі з павольнымі танцамі, дзе паўтараліся тыя самыя фігуры па некалькі разоў, а таму лёгка было спаборнічаць. Выступы некаторых груп зусім розніліся ад еўрапейскіх танцаў, прыкладам: амерыканскіх Індыянаў, Гавайцаў, Японцаў і інш.

Кіраўнік фестывалю доўга гаварыў пра Беларусь, інфармуючы прысутных. Цэлая праграма была сфільмаваная каляровым фільмам, таму ўдзел Беларусаў зрабіў вялікую прапаганду для нашае справы. Беларускае народнае мастацтва заняло пачэснае месца між усіх народаў".

Літ:

12384 Ул. Д. У беларускай калёніі ў Кліўлендзе (ЗША) // Бацькаўшчына. 1958. 9 сак. С. 4.

7713 Abbott J. S. C. The history of the state of Ohio: from the discovery of the Great Valley, to the present time. Detroit, MI, 1875. (Згадваецца сустрэча Касцюшкі з Малой Чарапахай, правадыром маямі, звязаным больш за ўсё з гісторыяй штатаў Індыяна і Агая, - адна з вялікай колькасці згадак ў англамоўным друку гэтай значнай падзеі з Вялікай храналогіі беларуска-індзейскіх сувязей).

8467 Havighurst W. The Heartland: Ohio, Indiana, Illinois. New York, 1962.

8468 Howe H. Historical collections of Ohio: containing a collection of the most interesting facts, traditions, biographical sketches, anecdotes, etc., relating to its general and local history; with descriptions of its counties, principal towns and villages. Cincinnati, OH, 1851. (Касцюшка і Малая Чарапаху.)



10282 Hill L. U. John Johnston and the Indians: in the land of the three Miamis. Piqua, OH, 1957.

9998 Чурко Ю. М. Белорусский народный танец: историко-теоретический очерк. Мн., 1972.

3992 Чурко Ю. М. Народны танец // Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі.: У 5 т. Т. 4. Мн., 1986. С. 28-30.

6256 Чурко Ю. М. Народны танец // Беларуская энцыклапедыя: У 18 т. Т. 11. Мн., 2000. С. 180-181.

СІНЯК (Хмара) Сяргей - меў дзве дачкі; у той час як даўно вядомая нам Магдалена Хмаранка пад сваім сапраўдным прозвішчам Сіняк - прадзюсар і амаль што легенда шматнацыянальнага тэлебачання Канады, якая і знешне нібы з Галівуда, Іна - чалавек больш сціплага лёсу, але яна з'яўляецца на фатаграфіях з індзейцамі ў артыкуле 1965 г. у "Беларускім голасе" - ці не найлепшым - і самым маляўнічым, хоць і без колеру, - матэрыяле, зробленым беларусамі ў Амерыцы пра індзейцаў.

Подпіс "М. З." у артыкуле Сяргея Хмары - гэта "Магдалена Зіняк" ад Ziniak. Артыкул мае просты і выразны загаловак - "Індыяны" - і структурна складаецца з эпизоду ў пачатку, які апісвае ўражанні аўтара пра ветэранскі дзень на ўсеканадскай выставе каля пяці гадоў перад тым, а далей ідуць звесткі і ацэнкі, якія адносяцца да сучаснага становішча індзейцаў: раз'яднанасць індзейцаў дзякуючы раскіданасці шматлікіх рэзервацый, праблемы адукацыя - школы, мовы, крытыка неадэкватнага адлюстравання індзейскай тэмы ў падручніках, адсутнасць



Галавар плямя народу Кры і І. Хмаранка

Кры. Іна Хмаранка і правадыр



У гасцях у пляменьня Кры. Маладое пакаленне Новаканадскіх індзейцаў-Беларусаў з прадстаўніцай нашчадкаў даўнейшых валалароў Канады.

Кры. Тры дзяўчынкі, у цэнтры індзянка, злева Магдалена, справа Іна

інстытутаў вывучэння і папулярызаванні індзейцаў - аж да таго, што не хапае карт рассялення. Для атрымання інфармацыі па мовах, такім чынам, хутчэй можна скарыстацца "Расейскімі, Савецкімі" даведнікамі, такімі як "Вызначальнік моў свету па пісьмовасцях" ("Определитель языков мира по письменностям") Р. Гілярэўскага і У. Грыўніна. Так пішуць беларусы ў "вольным свеце", хаця, вядома, і не ўсе. Зараз пра індзейцаў пісаць лягчэй, таму што багацце і дабрабыт, адсутнасць вайны ў саміх ЗША і Канадзе адбіваюцца і на паляпшэнні паказчыкаў індзейскай статэстыкі, за выключэннем, відаць, статэстыкі злоўжывання алкаголем і наркотыкамі. Існуе і разгалінаваная сетка прафесійнай індзеяністыкі, галоўная мэта якой - далікатна змякчаць непрыемнасці, якія могуць зыходзіць ад індзейцаў. А тады, у першай палове 60-х, "дэманстрацыі-пікетаванні" індзейцаў перад парламентам у Атаве, пратэсты, падобныя да згаданага Сіняком, былі ўсё ж нязвыклымі - у параўнанні з 70-90 гг. Сіняк назваў найважнейшыя прыкметы тагачаснай арганізацыі індзейцаў - адну агульнанацыянальную арганізацыю ("Індыянская Нацыянальная рада") і галоўныя іх часопісы.

У артыкуле пяць фота, тры з якіх паказваюць побач беларусаў і індзейцаў. Такім чынам, звесткі пра наведванне Сяргеем і яго дочкамі індзейцаў - ёсць толькі ў ілюстрацыйнай частцы артыкула - і каментуюцца подпісамі - гэта фота з наведвання імі анішынаабэ і кры.

Фатаграфіі ў арыгінальных подпісах у парадку іх з'яўлення ў публікацыі:

Індыяны Манітуліну.

На абтоку Вялікага Маніту. Рад. [рэдактар] С. Хмара з Індыянскай дзеячай Ваваскеш (Аленя [надрукавана Аленя]) і яе дачкой Оджыг (Рыбка).

Галавар плямя народу Кры і І. Хмаранка.



На абтоку Вялікага Маніту. Рад.
С. Хмара з Індыянскай дзеячкай
Ваваскеш (Аленя) і яе дачкой
Оджыг (Рыбка).

Анішынаабэ (востраў Вялікі Маніту). Сіняк-Хмара з
Ваваскеш і Оджыг

*У гасцьцёх у пляменьня Кры. Маладое пакаленьне
Новаканадзійцаў-Беларусоў з прадстаўніцай нашчад-
каў даўнейшых валадароў Канады.*

Індыянка з Манітуліну ў нац. вопратцы.

Усяго з артыкула можна выняць чатыры яўныя або меркаваныя эпізоды сустрэч: 1) на парадзе ветэранаў аўтар бачыў індзейца - ветэрана Другой сусветнай вайны, які далучыўся да працэсіі (і ўсё ж няма пэўнасці, што гэта не пераказ бачанага па тэлебачанні, чутага або прачытанага ў іншых СМІ, атрыманага з вусных або эпістальных крыніц); 2) востраў Вялікі Маніту (на возеры Ніпісінг у Антарыа - анішынаабэ, алганкіны - Nipissing First Nation); 3) кры - месца не ўказанае; 4) уключэнне чацвёртага эпізоду - залежыць ад аўтарства, крыніцы фота, а адзін з сяброў сям'і Сінякоў запэўніў нас, што ўсе фота (за выключэннем таго, на якім сам Сіняк) і ўвесь тэкст у артыкуле - Сяргея Сіняка. Гэты ж чалавек якраз і раскрыў крыптанім М. З. як пэўную "містыфікацыю". Сіняк быў творчым чалавекам і "выдумляў" рознае, уключаючы прыгожыя псеўданімы для сваіх дачок. Зразумела, што Магдалена Хмаранка была яшчэ замалай, каб напісаць такі артыкул (хаця зрабіць здымак - магла б, напэўна). У нашай "Беларуска-індзейскай бібліяграфіі" ёсць прыклад, калі артыкул падпісаны імем дачкі, але пісаўся адным з яе бацькоў, - растлумачэнне больш празіснае, хаця таксама як у "Астапа Бэндара".

У пачатку і ў канцы артыкула - фота мужчыны-індзейца і чатырох жанчын, а потым адной жанчыны, - усе ў нацыянальнай вопратцы і без беларусаў каля іх. Дарэчы, як і на возеры Ніпісінг, на Манітуліне таксама ёсць востраў Маніту, але не "Вялікі". Манітулін (Manitoulin Island) - востраў на возеры Гурон, "самы вялікі востраў свету, размешчаны ў прэсным возеры", а на ім - мноства азёр, адно з якіх Маніту - плошчай 106 кв. км, якое з'яўляецца "найбуйнейшым усвеце "возерам у возеры"". На Манітуліне шэсць рэзервацый анішынаабэ (Anishinaabe): M'Chigeeng, Shesheganing, Shesheganing, Aundek Omni Kaning, Wiikwemkoong і Zhiibaahaasing.

Індзейцаў на востраве Манітулін (фота 1 і 5) мог бачыць і фатаграфаваль сам Сяргей Сіняк, але вось апісанне, якое мы рэальна маем, - парад на Central Canadian Exhibition Grandstand у Атаве (захаваныя арфаграфія і пунктуацыя, у якой - і некалькі "ў" пасля зычных):

"Было гэтае якіх пяць гадоў назад. У Вэтэранскі Дзень на Усеканадзійскай Выстаўцы. У гэты дзень шматтысячная парада аддзелаў Канадзійскага Лягіёну (вэтэранаў і аддзелаў гасцьцёў з Амэрыканскага Вэтэранскага Лягіёну), ды Вэтэранаў Паняволеных Нацыяў, праходзіць ў сваім маршы праз Трыюмфальную Браму Выставы, дзе на прасторы Калізэюму прымае парад адзін з галоўных вайсковых кіраўнікоў, ці Ваенны Міністар. Як звычайна ў падгатоўцы да маршу сярод іншых вэтэранскіх групаў, стаяў і аддзел зложаны з дэлегацыяў Вэтэранскіх арганізацыяў Паняволеных Нацыяў, з сваімі 20-цю нацыянальнымі сьцягамі паасобных народаў. Раптам да аддзелу адходзіць стары Індыянін



у сваім нацыянальным ўборы, з ваенным медалём на грудзёх і папытаўшыся, што гэта за вэтэраны, ды атрымаўшы адказ, пачынае прасіць, ці ня можа ён машыраваць [так] у парадзе разам з нашым аддзелам, бо Англіійскія аддзелы Кана-

дыйскага лягіёну ня хочуць яго прыняць у свае шэрагі хоць ён быў на вайне і мае за яе мядалі. Каб ўганараваць прадстаўніка, тых, на зямлі якіх мы знаходзімся - Індыяніна пастаўлена ўперадзі цэлага аддзелу, сустраканага бурнымі воплескамі дзясяткаў тысяч глядзельнікаў парады. Уваходзячы на Гранд Стэнд (Калізей) мастэр цырамоніі запавядае праз галасьнікі перад трыбунамі назоў надыходзячага аддзелу. І вось якое сумеўства паўстала на галоўнай трыбуне, дзе генэралы выцягнуліся з рукой аддаючай чэсьць праходзячым парадным маршам аддзелам, калі па анонсе, што ідуць Вэтэраны Паняволеных Нацыяў на чале калюмны сыягоў паказалася раптам крочачая фігура Індыяніна.



М. Ваньковіч сфатаграфаву сваю жонку з турыстычным індзейцам, Colorado (Wankowicz 1974 W перку Ameryki)

Почырк канадскага беларуса. Byelorussian Voice (Беларускі голас. 1991, кастр, № 365), атрыманы 1992-02-08 ад С. Сіняка

Ненарокам але крыху праўды! Але тое што здарылася з гэтым Індыянінам-Вэтэранам, здараецца соткі разоў у розных кутках Канады з іншымі прадстаўнікамі Індыянскага насельніцтва, бо хоць ахвіцяльна дыскрымінацыя не існуе, але яна вылазіць рознымі хворамі".

Аўтара БСІ аб'ядноўвае з Сіняком тое, што індзейністыка першага пачалася каля 1976 г. у Пінску, а там жа ў 1930 г. Сяргей быў сакратаром Беларускага рабоча-сялянскага пасольскага клуба "Змаганне". Не наша задача аналізаваць яго пазнейшую палітычную групу "Двупагоня" і ўсё астатняе, калі гэта не закранае індзейскіх пытанняў, - мы "гераізуем" станючыя рысы індзейцаў і "базава беларускія" паводзіны беларусаў у рамках беларуска-індзейскіх сувязей, а не іх подзвігі або "подзвігі" ў цэлым. Але "беларускі Астап Бэндар" - па адной ацэнцы, "з любоўю", Сіняка-Хмары, - даслаў нам незадоўга да сваёй смерці нумар "Беларускага голасу" з публікацыяй, у якой індзейскі кампаратывістычны элемент ("Беліндзейская Грамада") якраз уключаецца ў "спецыялізаваную" дыскусію. І менавіта як адгалосак 1940-х. У нашым разуменні, роля індзейцаў - быць пасярэднікамі паміж неразумнымі еўрапейцамі, а не ўдзельніцаў у іх сутычках паміж сабой па прынцыпе "двупагонь", якія абавязкова ёсць у кожнага з праціўнікаў - звычайна народамі "не пашчасціла" з суседзямі...

Адзначым, што "дзеяч нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі і беларускай эміграцыі, журналіст, паэт і празаік" Сяргей Сіняк, паводле аўтабіяграфіі, нарадзіўся ў Адэсе, а паводле архіўных дадзеных - у в. Казлоўшчына Дзятлаўскага раёна. Як піша нам яго сябар, "ён хацеў крышачку быць адэсітам. Там яго бацькі былі ў бежанстве падчас Першай сусветнай вайны". "Нарадзіўся ў Адэсе ў 1905 г.", там, дзе ў 1917 г. і аўтар нарыса пра паездку ў Канаду Янка Брыль - які згадваў Астапа Бэндара ў сувязі з фіктыўнымі жыхарамі адной з "індзейскіх вёсак" - з тых, якія ў 1960-я маглі назіраць наведвальнікі "Краіны кляновага ліста" (а гэты ж феномен у ЗША паказаў М. Ваньковіч, сфатаграфавушы "Труса", сваю жонку, з велізарным "індзейцам" як часткай "звыклага балаганіку" каля ўваходу ў нацыянальны парк у Каларада).

Мы атрымалі газету (1991. № 365. Кастр.), з нашым адрасам на ўпакоўцы, напісаным рукой Сіняка, 8.02.1992



г. і пісалі Хмаранцы на адрас "Беларускага голасу" роўна праз год пасля гэтага (8.02.1993) - ужо пасля смерці яе бацькі 4.09.1992 г. (што не 5-га, як часта пазначаецца, - указвае С. Чыгрын).

У адным томе ўяўленне пра творчасць Хмары-Сіняка дае кніга, падрыхтаваная С. Чыгрынам: "Рабінавы хмель: выбраныя творы" (Мн.: Кнігазбор, 2009). Але галоўным яго "творам", несумненна, з'яўляецца дачка Магдалена.

Літ.:

12400 М. З. Індыяны // Беларускі голас. 1965. № 130. Верас. С. 1, 2. ("Vol. 16/14".)

ТВАРДОЎСКІ Аляксандр - Мігель Анхель Астурыяс, як піша "вялікі сябар" і перакладчыца твораў лацінаамерыканскага класіка Маргарыта Былінкіна, бываў у СССР не адзін раз, і, напрыклад, на момант прыезду Астурыяса ў 1957 г. Твардоўскі быў адхілены ад рэдактарства "Новым светам", але ў 1966 г. зноў быў яго галоўным рэдактарам. 1966 і 1967 гг. адзначаны для Астурыяса важнымі ўзнагародамі - Міжнароднай Ленінскай прэміяй "За ўмацаванне міру паміж народамі" і Нобелеўскай.

Астурыяс - адзін самых вядомых у свеце твораў індзейскага паходжання (маці - індыянка, а бацька - юрыст, метыс), але яго твар дакладна ўказвае, на чым баку генетычная перавага. Дзявочае прозвішча маці выхадцы са Смаленшчыны Твардоўскага - Плескачэўская - даволі знаёмае беларускаму вуху.

Анатацыя да кнігі Рэгіны Раманавай "Аляксандр Твардоўскі. Працы і дні" (2006) уключае такія драматычныя, але ў выніку шчаслівыя звесткі:

"*Работа над "Працамі і днямі" працягвалася амаль 20 гадоў, і кніга і павінна была выйсці яшчэ ў 1991 г. Аднак з-за калатнечы [перядра], што пачалася, і выдавецкай чахарды, якая наступіла следом, рукапіс ледзь не знік, частка фотаархіва была страчана, і толькі зусім нядаўна атрымалася вярнуць цудам ацалелы апошні асобнік.*

Кніга ўяўляе сабой не проста грунтоўную навуковую біяграфію А. Твардоўскага; у ёй на прыкладзе сям'і паэта раскрываецца больш чым векавая гісторыя краіны, пачынаючы з 1856 года. У кнігу ўвайшлі ўнікальныя архіўныя дакументы, перапіска блізкіх паэта (у тым ліку асабістыя лісты да аўтара), дзённіковыя запісы, фатаграфіі".

- **Мігель Анхель Астурыяс (1899 - 1974) – гватемальскі пісьнік і дыпламат.**
- **Лаўрэат Міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру між народамі» 1966 года.**
- **Лаўрэат Нобелеўскай прэміі па літаратуры 1967 года («за яркае творчаснае дасягненне, в аснове якога ляжыць інтарэс к звычаям і традыцыям індзейцаў Латывнскай Амерыкі»).**



Дзве прэміі М. А. Астурыяса



Гэта "Храналагічнае (на днях) апісанне жыцця паэта, сабранае з фактаў, успамінаў, лістоў, дакументаў". Адзін з запісаў за 1967 г.: "Астурыяс сказаў, што ён пасол і таму не можа прыехаць..." ("Астуриас сказал, что он посол и поэтому не может приехать...", с. 689). Мы не маем цяпер тэхнічнай магчымасці высветліць, да чаго адносіцца гэтае выказванне, што менавіта маецца на ўвазе ў гэтай фразе, - спадзяемся зрабіць гэта да наступнага з'яўлення Твардоўскага ў нашай серыі БСІ. Загадка, што інтрыгуе, стымулюе пошук: куды не мог або не хацеў паехаць вялікі Астурыяс і ці быў ён дома ў гасцях у Твардоўскага паміж уручэннем Міжнароднай Ленінскай прэміі і Нобелеўскай прэміі па літаратуры?

Літ.:

5146 Твардовский А. О Бунине // Твардовский А. Проза. Статьи. Письма. М., 1974. С. 557-601. (Приложение к журналу "Дружба народов".)

921 Астуриас М. А. Русская литература в странах Латинской Америки // Культура и жизнь. 1958. № 3. С. 46-49.

52 Астуриас М. А. Сеньор Президент // Зарубежная литература XX века: хрестоматия [для филол. фак. вузов] / сост. В. М. Тимофеева, И. В. Шабловская, Б. П. Мицкевич. Мн., 1985. С. 559-566.

2604 Астуриас М. А. Сеньор Президент: роман / пер. с исп. М. Былинкиной, Н. Трауберг; предисл. Ю. Дашкевича. Мн., 1986.

3933 Астурыяс М. А. Пан Прэзыдэнт: урывак з рамана / пер. з исп. А. Дынько; мал. С. Харэўскага // Наша ніва. 1996. 2 снеж. С. 14-15.

51 Астурыяс М. А. Усе яны былі амерыканцы!: апавяданне / пер. з исп. У. Шахаўца // Польша. 1970. № 6. С. 115-132.

2605 Астуриас М. А. Сонет влюбленной любви / пер. Р. Казаковой // Всеобщая песня: стихи зарубежных поэтов / сост. В. С. Семуха; вступ. ст. Я. Семежона. Мн., 1985. С. 36. (Р. Казакова мела беларускія карані.)

2606 Астуриас М. А. Сонет опечаленной любви / пер. Р. Казаковой // Всеобщая песня: стихи зарубежных поэтов / сост. В. С. Семуха; вступ. ст. Я. Семежона. Мн., 1985. С. 36.

2607 Астуриас М. А. Сын твой, индеец... / Пер. Р. Казаковой // Всеобщая песня: стихи зарубежных поэтов / сост. В. С. Семуха; вступ. ст. Я. Семежона. Мн., 1985. С. 35.

789 Астурыяс (Asturias) Мігель Анхель // Беларуская Савецкая Энцыклапедыя. Т. 1. Мн., 1969. С. 544.

4854 Астурыяс (Asturias) Мігель Анхель // Беларуская энцыклапедыя: У 18 т. Т. 2. Мн., 1996. С. 59.

8427 Плескачевская И. Дикий, дикий Запад: письмо из Цинхя // СБ. Беларусь сегодня. 2007. 5 окт.

9966 Плескачевская И. Без "железного занавеса" // СБ. Беларусь сегодня. 2014. 18 дек. (Пра Г. Міціча.)

Алесь Сімакоў,

даследчык беларуска-індзейскіх сувязей.

"Ад усёй душы"



У Ваверскім Доме культуры адбылася канцэртная праграма "Ад усёй душы" народнага ансамбля народнай музыкі "Гудскі гармонік".

Артысты Гудскага цэнтра творчасці і вольнага часу павіншавалі працаўнікоў КСУП "Ваверка-агра" пры падвядзенні вынікаў вытворчай і эканамічнай дзейнасці і падарылі лепшы настрой у гэты святочны дзень.

ТК "Культура Лідчыны".



Раённае свята "Провады зімы"



Вясёлыя, гучныя масленічныя гуляння ладзіліся 26 лютага ля сцен Лідскага замка. Шмат прыхільнікаў знайшла інтэрактыўная пляцоўка ДУК "Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы". Крэатыўныя бібліятэкары прапанавалі гасцям і жыхарам горада займальныя конкурсы, масленічныя забавы і сапраўдныя спартыўныя спаборніцтвы. З вялікай увагай глядачы і ўдзельнікі свята сачылі за спартыўнымі спаборніцтвамі, гэта адно з самых цікавейшых момантаў свята. Вядома ж, усе пераможцы

атрымалі смачны падарунак. Бібліятэка пастаралася стварыць настрой веселасці, даставіць усім жыхарам і гасцям горада радасць. А па выніках раённага конкурсу тэматычных пляцовак-фотазон "Блінны рай!" заняла другое месца.

*Кацярына Сандакова,
Бібліятэкар аддзела бібліятэчнага
маркетынга ДУК "Лідская раённая
бібліятэка імя Янкі Купалы".*

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Адрас рэдакцыі:

231282, г. Ліда, вул. Лётная, 7а.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: sejlawicz@gmail.com, kajety@list.ru

Газета падпісана да друку 6.03.2023 г.

Фармат А-4.

Аб'ём 3 друкаваныя аркушы.

*Аўтары цалкам адказныя
за падбор і дакладнасць
прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не
вяртае.*

Газета размяшчаецца на сайтах: <http://nslowa.by/>; <http://pawet.net/>; <http://kamunikat.org/>; <http://belkiosk.by/>
Дазваляецца самастойная раздрукоўка на паперу.